

ฉันทะ: ประดิษฐกรรมทางรูปแบบ

หน้าตา ขุนภักดี

เมื่อพูดถึง “การแต่งฉันทะ” ขึ้นมาครั่ง
ใจ คนส่วนใหญ่จะรู้สึกเหมือนๆ กันว่า ไม่
สามารถที่จะแต่งฉันทะให้ได้สักซึ่งเหมือนกับ
การแต่งคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทอื่น ๆ
ขึ้นเพราะมี “ความกลัว” ต่อการแต่งฉันทะ
นั่นเอง ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจนักที่นับแต่
อดีตจนถึงปัจจุบัน งานประพันธ์ร้อยกรอง
ประเภทฉันทะจึงหาอ่านได้น้อยที่สุดในบรรดา
งานประพันธ์ร้อยกรองด้วยกัน การแต่งฉันทะ
เจริญรุ่งเรืองมากในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์
มหาราช ดังปรากฏหลักฐานในคันทันประวัติ
วรรณคดีไทยจำแนกให้เห็นว่า พระโหราธิบดี
แต่งตำราจินดามณี พระมหาราชครูแต่งสมุท
โฆษคำฉันทะตอนต้นอีกทั้งแต่งเสื่อโคคำฉันทะ

จนจบบริบูรณ์ และศรีปราชญ์แต่งอนิรุทธคำ
ฉันทะ^๑ หลังจากนั้นเป็นต้นมาจนกระทั่งถึง
สมัยรัตนโกสินทร์ก็หาผู้แต่งวรรณกรรมร้อย
กรองประเภทฉันทะได้ไม่กี่ท่าน^๒ ยิ่งในยุค
ปัจจุบันยิ่งหายาก แม้ฉันทิษฐ์ กระแสสินธุ์ ยัง
เคยออกปากว่า “น่าเสียดายที่ทุกวันนี้การแต่ง
ฉันทะซบเซาไปมาก จนกล่าวได้ว่า จะสูญสิ้น
วงศ์ก็เสียแล้วกระมัง ตามหน้าวารสารต่างๆ
จึงดู “แล้ง” คำฉันทะเสียจริงๆ”^๓ และกม
ทวน กัณธนุ นักเขียนบทกวีนิพนธ์ผู้ได้รับ
รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่ง
อาเซียน (ซีไรท์) ปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ก็เคยพูด
ว่า “ผมสนใจด้านโคลงและฉันทะเป็นพิเศษ
เพราะความที่ชอบลีลาของมัน ซึ่งทุกวันนี้คำ

^๑ ถัดลงมา สิริเจริญ, หนังสืออ่านนอกเวลา โคลงคำครวล ลิลิตยวนพ่าย สมุทโฆษคำฉันทะ กาพย์เห่
เรือของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๓), หน้า ๑๑๘.

^๒ ดูที่เปลื้อง ณ นคร, ประวัติวรรณคดีไทยสำหรับนักศึกษา พิมพ์ครั้งที่ ๘ (กรุงเทพมหานคร:
บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๓), หน้า ๑-๕๕๕.

^๓ ฉันทิษฐ์ กระแสสินธุ์, “สวัสดิรักษาคำฉันทะ”, วิทยาสาร ๓๕ (๑๕ กันยายน ๒๕๑๕): ๔๑.

ประพันธ์ทั้ง ๒ ประเภทเกือบจะไม่มีใครใส่ใจเท่าไร”^๑

อย่างไรก็ดี “กวีฤๅรู้แล้งแหล่งสยาม” ยังคงเป็นความจริงอยู่ ตามที่กรมสมเด็จฯ พระปรมาภิไธยชิโนรสได้ทรงปรารภไว้ในหนังสือสมุทโฆษคำฉันท์ เนื่องจากบรรดา กวีไทยสมัยใหม่หลายท่านได้พยายามคิดประดิษฐ์ฉันท์ใหม่ๆ ขึ้นมาอีกหลายรูปแบบที่เดียว ซึ่งทั้งนี้อาจเป็นไปตามเหตุผลที่ว่า “การแต่งฉันท์สมควรได้รับการส่งเสริมอย่างยิ่ง เพราะคำฉันท์เป็นวิธีประพันธ์ที่สามารถแสดงความรู้สึกซึ่งได้อย่างดีที่สุด ทั้งนี้ก็เพราะคำฉันท์อาศัยกรตุหุเป็นเครื่องแสดงดำเนิน ซึ่งอาจเลือกใช้ดำเนินต่างๆ ให้เหมาะสมแก่อารมณ์แห่งความรู้สึกที่แสดงนั้นได้”^๒

การที่ กวีไทยได้เพียรคิดประดิษฐ์รูปแบบฉันท์ใหม่ๆ ขึ้นมาโดยที่ยังไม่เคยปรากฏมีมาก่อนเลยนั้นเรียกว่า *ประดิษฐการ* ซึ่งนับว่าเป็นหัวใจของวรรณศิลป์ แม้ประดิษฐการ

จะเป็นสิ่งที่สอนกันไม่ได้ แต่อาจทำให้เกิดขึ้นได้ด้วยการฝึกฝนอบรมตนเองให้มีนิสัยในการสังเกตพิจารณาความแท้จริงของสิ่งต่างๆ หักสนใจสิ่งรอบตัว และต้องมิหุนาไว้อีกทั้งต้องหักสร้างเคยชินในการคิด คือรู้จักคิดตามลำดับและคิดอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาญาณของตนเอง” ประการสุดท้ายที่ควรฝึกอย่างยิ่ง คือนิสัยในการอ่านให้สามารถอ่านได้เร็ว อ่านอย่างมีระเบียบและอย่างละเอียดเพื่อให้ได้ความรู้กว้างขวางยิ่งขึ้น^๓

รูปแบบฉันท์ของไทยได้นำแบบมาจาก คัมภีร์วาทิตท้าย จำนวนทั้งสิ้น ๑๐๘ แบบ โดยชั้นแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๕ กรมสมเด็จฯ พระปรมาภิไธยชิโนรสได้รับอาราธนาจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวครั้งผนวชอยู่วัดพระเชตุพนฯ ในอันที่จะแต่งฉันท์ไว้เป็นแบบอย่าง ซึ่งได้ทรงเลือกแบบฉันท์มคธจากคัมภีร์วาทิตท้ายมาแปลงเป็นภาษาไทยเป็นฉันท์วรรณพฤติ ๕๐ แบบ เป็นมาตรา

๑ กทมวน ถันธนู, *นาฏกรรมบนลานกว้าง* (กรุงเทพมหานคร : ดอกหญ้า, ๒๕๒๕), หน้าคำแถลง.

๒ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์, *วรรณนิพนธ์* (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สมาคมสังคมาศธรรมแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๘), หน้า ๑๐๒.

๓ เปลื้อง ณ นคร, “ถนนการประพันธ์”, *โลกหนังสือ* ๓ (๖ มีนาคม ๒๕๒๓) : ๕.

๔ เปลื้อง ณ นคร, “ประดิษฐการและนาฏมิตกรรม” ใน *คำบรรยายภาษาไทยชั้นสูงของชุมนุมภาษาไทยของครูสภา* (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภาพระสมุทร, ๒๕๑๑), หน้า ๓๘-๔๒.

พฤติ ๘ แบบ^๑ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๔
ฉันทน์ ขำวิไล ได้แปลงฉันทมฤคเพิ่มเติมเป็น
ภาษาไทยอีก เป็นวรรณพฤติ ๓๑ แบบ และ
มาตราพฤติ ๑๙ แบบ^๒ ดังนั้นประติสฐการ
ทางรูปแบบของฉันทน์ จึงหมายถึงฉันทน์ที่กวีไทย
คิดแบบเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากแบบฉันทน์ที่มีอยู่
ในกัมภีร์รุตโตทัยดังกล่าว หรืออาจเรียกอีก
อย่างหนึ่งได้ว่า “ฉันทน์ชนิดพิเศษหรือฉันทน์
นอกกัมภีร์”^๓

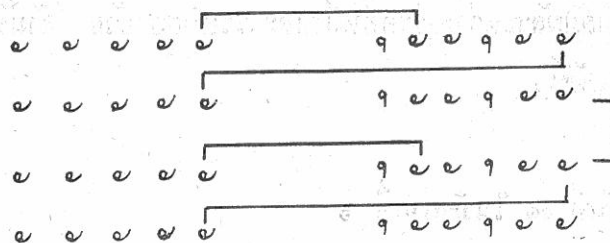
หากพิจารณาประติสฐการทางรูปแบบ

ของฉันทน์ที่กวีไทยเพียรคิดขึ้นมานั้น จะสังเกต
ได้ว่า กวีได้อาศัยแนวคิดต่างๆ พอจำแนก
ได้ดังนี้

๑. ดัดแปลงคณะของแบบฉันทน์ เดิม

พระผู้ทรงดัดแปลงคณะของแบบ
ฉันทน์เดิมเป็นพระองค์แรกคือ พระบาทสมเด็จพระ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดัดแปลง “สาลิ
นฉันทน์” ซึ่งกรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส
ทรงนิพนธ์เป็นตัวอย่างตำราแต่งฉันทน์ไว้ดังนี้

สาลินฉันทน์ ๑๑

● กลฉันทน์รำพรรณพรวง

ลบบองบทกัโสภา

เผยอรรณบัญญัติสา

ลินีนามกรแสดง

● มวญหมู่เมธาชาติ

ฉลาตลงนิพนธ์แถลง

หลากหลายบรรยายแจ้ง

กระจำงจิตรลิขิตสาร^๔

^๑ชุมนุมตำรากลอนฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ, (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๔). หน้า ๑-๑๕๐.

^๒ฉันทน์ ขำวิไล, ฉันทศาสตร์ โดยฉันทโสภณ (นามแฝง) (กรุงเทพฯ-พระมหานคร: โรงพิมพ์
พระจันทร์, ๒๔๗๔), หน้า ๑-๖๖๕.

^๓อัมพร สุขเกษม, ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับร้อยกรองไทย (กรุงเทพมหานคร: พีระพินา, ๒๕๒๔)

แม้ว่าในชั้นหลังจะนิยมเลื่อนสัมผัสจากพยางค์ที่สองของวรรคที่สองไปอยู่พยางค์ที่สามดังนี้

◎ อาสุโรธรรสแสน
พ้องโทษที่สถาปสร

นิราศแคว้นอนาถครัน
ก็เสื่อมสิ้นสง่างาม

◎ นีหากมาพบพร
จักเกลื่อนจักกลายความ

ประเสริฐสุดพยายาม
อุลามกมลายหาย^๒

อย่างไรก็ตาม คงมีหลักอยู่ว่าสาลินีฉันท์นี้ วรรคที่หนึ่งต้องเป็นกรุล้วนทั้งห้าพยางค์ ส่วนวรรคที่สองต้องเป็นแบบวรรคที่สองของกฤษณกปรยาตฉันท์ คือ " ~ ~ ~ " ดังตัวอย่าง

◎ ชะโคตฤกกระติโคต

สลาคโคตยะหยอยหยอย^๓

แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกลับทรงเปลี่ยนวรรคที่สองเป็นแบบอินทรวีเชียรฉันท์แทนแบบกฤษณกปรยาตฉันท์ เป็น " ~ ~ ~ " ดังนี้

◎ ภาคพื้นพนารัญ

จรแสนสราญรมย์

อีกทั้งไม่ทรงนิยมให้มีสัมผัสระหว่างวรรคที่หนึ่งและวรรคที่สองด้วย ดังนั้นรูปแบบสาลินีฉันท์ของพระองค์ จึงเป็นดังนี้

สาลินีฉันท์ ๑๑ ในรัชกาลที่ ๖

๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑
๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑
๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑
๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑

๑ ขุมนุมตำรากลอนฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ, หน้า ๓๓.

๒ พระยาสุรสีห์สนทนาวาหาร (สน สาลักษณ), อิลราชคำฉันท์ พิมพ์ครั้งที่ ๑๒ (พระนคร : โรงพิมพ์
กุรุสภา, ๒๕๐๑), หน้า ๒๕.

๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖.

๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

มัทนา อำจอมมงกุฎเกล้า

พุ่มไม้แลทรพุ่ม

ผู้บ่คิดถึงคนเพื่อ

ไม่ควรรสมเต็จรร—

ชัยเสน ยินแล้วซ้ำขึ้นจิต

น้ำทิพย์ที่ควรรจิน—

ก็กระไรพระมาบัง

วจะของกระหม่อมฉัน

และมะเมอประหนึ่งฝัน

มิกระราจะทรงยิน

ดูจะหล่อนแหละให้กิน

ชนะแท้นะนงคราญ^๑

ซึ่งเรื่องนี้ ศักดิ์ศรี แยมันดดา ได้แสดงความเห็นไว้ว่า “พระองค์ทรงทราบในลีลาของฉันท์เป็นอย่างดี ที่ไม่ทรงเอาอย่างแบบเก่ามิใช่เป็นไปเพราะไม่ทรงรู้ หากแต่ทรงมีพระราชดำริว่า วรรคแรกของสาลินีฉันท์แบบเดิมเป็นครุล้วน พยางค์ยาวค้อยอยู่แล้ว ชาววรรคที่สองเป็นแบบ ฤชกประยาตฉันท์มีลหุอยู่อีก กลับจะทำให้ทำนองอ่านดูเนิบนาบเนือยๆ ลงไปอีก ทรงพิจารณาเห็นว่า วรรคหลังของอินทวิเชียรฉันท์มีลหุมากกว่า พยางค์ยาวมากกว่า จึงทรงแปลงวรรคหลังของสาลินีฉันท์ให้เป็นแบบวรรคหลังของอินทวิเชียรฉันท์เสีย เสียงของฉันท์ชนิดนี้เมื่ออ่านดูใหม่จึงไพเราะมากกว่าเก่า ด้วยพระปรีชาญาณอันลึกซึ้ง....ทรงเป็นผู้นำในการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ แปลกๆ ขึ้นโดยทรงยึดถือแบบของโบราณจารย์เป็นหลัก เป็นแนวทางให้กวีและนักประพันธ์รุ่นหลังเจริญรอยตามพระยุคลบาท คือนอกจากจะรักษารูปแบบเก่าของไทยเราไว้แล้ว ยังอาจสร้างสรรค์ของใหม่ขึ้นให้เป็นสมบัติของชาติอีกด้วย จะเห็นได้ว่า ในสมัยต่อมาก็มีผู้คิดประดิษฐ์แบบแผนคำประพันธ์ใหม่ๆ ขึ้นอีก”^๒

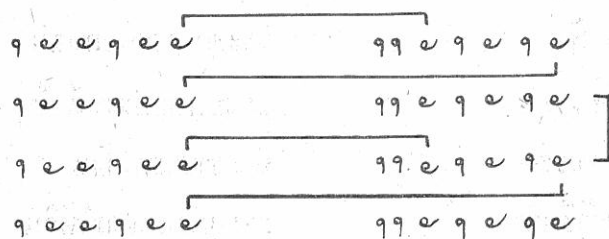
๒. ผสมชื่อและคณะของแบบฉันท์เดิม

กวีไทยที่ประดิษฐ์ฉันท์รูปแบบใหม่ขึ้น โดยวิธีผสมฉันท์รูปแบบเก่าที่รู้จักกันดีอยู่แล้วเข้าด้วยกันคือ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ พระองค์ทรงคิดรูปแบบฉันท์ไว้อย่างน้อย ๒ ชนิด ได้แก่ ฤชพงศ์ฉันท์ กับวสันตวงศ์ฉันท์ ดังนี้

^๑สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ, มัทนะพาธา พิมพ์ครั้งที่ ๒ (พระนคร : โรงพิมพ์ที่คุรุสภา, ๒๕๐๒), หน้า ๔๕.

^๒ศักดิ์ศรี แยมันดดา, “การประดิษฐ์แบบแผนคำประพันธ์ร้อยกรองสมัยรัตนโกสินทร์”, อักษรศาสตร์ (กรกฎาคม ๒๕๒๕) : ๑.

ภพพงศ์ฉัตรที่ ๑๓

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

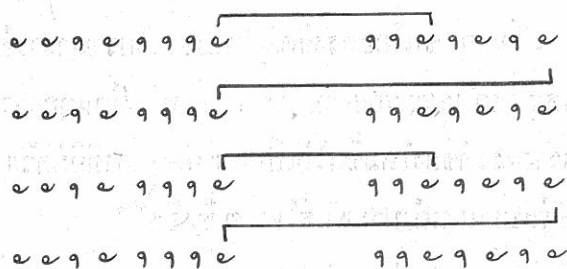
๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

เฉลิมพระเกียรติยศรัชกาลันท์

วสันตวงศ์ฉัตรที่ ๑๕

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

เฉลิมพระเกียรติยศรัชกาลันท์

เมื่อสังเกตคณะก็จะเห็นได้ชัดเจนว่า ภาษพงศ์ฉันทน์ มีวรรณหน้าเหมือนภาษก
 ปรยาตฉันทน์ วรรณหลังเหมือนอินทรวงศ์ฉันทน์ ส่วนวสันตวงศ์ฉันทน์นั้น มีวรรณหน้าเหมือน
 วสันตคิลกฉันทน์ วรรณหลังเหมือนอินทรวงศ์ฉันทน์เช่นกัน ซึ่งลักษณะของอินทรวงศ์ฉันทน์
 นั้นจะมีลูกเก็บสะบัดสะบั้งปลายวรรณ ดังนั้นเมื่อพระองค์ทรง “สะบัดสะบั้ง” ภาษกปรยาต
 และวสันตคิลกฉันทน์แล้ว จึงทำให้ฉันทน์ทั้ง ๒ แบบนี้มีเสียงลหุเพิ่มขึ้น ๑ พยางค์ เกิดเป็น
 ฉันทน์ชนิดใหม่ที่มีวรรณหลังเหมือนอินทรวงศ์ฉันทน์ขึ้นดังกล่าว แต่เป็นฉันทน์ที่ไม่มีรูปแบบอยู่
 ในตำราฉันทน์ พระองค์จึงต้องทรงคิดชื่อขึ้นใหม่เป็นประติษฐการของพระองค์เอง ชื่อภาษพงศ์
 จึงเกิดขึ้นในลักษณะชื่อผสมระหว่างภาษกปรยาตกับอินทรวงศ์ และชื่อวสันตวงศ์เกิดจากการ
 ผสมชื่อของวสันตคิลกกับอินทรวงศ์ ซึ่งยังคงเหลือร่องรอยชื่อเดิมอันเป็นที่มาไว้อย่างชัดเจน^๑

ต่อมาได้มีผู้นำวสันตวงศ์ฉันทน์ไปเผยแพร่ ทำให้เป็นที่รู้จักกันมากขึ้น กล่าวคือ
 ที่วัดรัตนารณปริวรรต อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี มีการสวดพระอภิธรรมเป็นคำ
 ประพันธ์ร้อยกรองประเภทกาพย์ กลอน โคลง ฉันทน์ เรียกว่า “ธรรมสังคีติบรรยาย”
 ซึ่งพระภิกษุปลื้ม บินไชยะ และศุภชัย ภาวะเวส ได้ร่วมกันประพันธ์บทสวดโดยเฉพาะบท
 ธรรมที่ชื่อว่า “บัญญัติของสัตบุรุษ” ศุภชัย ภาวะเวส ได้แต่งเป็นวสันตวงศ์ฉันทน์ดังนี้

วสันตวงศ์ฉันทน์ ๑๕

เพื่อยึดประพฤติกปฏิบัติ	ปรมัตถ์ถ่อเนกคณา
หากยึดประพฤติกก็จะสุขา	สรวันระเรึงฤติ
คือสัปปริสปัญญาติ	วรรณันพิสุทธศิริ
คุณธรรมจะน่านมลปริดี	ปมิกิถระทางระคาย ^๑

๓. นำมาจากฉันทน์ภาษาอังกฤษ

พระราชารวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงคิดประติษฐฉันทน์แบบใหม่ขึ้นโดย

๑ ล้อม เพ็งแก้ว, “นางกราย : กาพย์หลงส้ารว”, ศิลปวัฒนธรรม ๓ (มกราคม ๒๕๒๕)

: ๖๓-๖๔.

๑ ศุภชัย ภาวะเวส, ธรรมสังคีติบรรยาย หนังสือสมุดฝรั่ง. ม.ป.ป., หน้า ๖๒. (ถ่ายเอกสาร)

นำมาจากตำราฉันทลักษณ์อังกฤษเป็นพระองค์แรก ฉันทลักษณ์อังกฤษที่ทรงนำมาคือ “อิน เมโม เรียม” ของลอว์ต เต้นนี้ชั้น ดังนี้

Calm and still light on your great plain

That sweeps, with all its autumn bowers

And crowded farms and lessening towers,

To mingle with the bounding main :

โดยพระองค์ทรงนำมาทั้งเป็นแบบลองแตงก์ ทรงใช้สัมผัสซึ่งก็คาดว่าจะถูกหูคนไทย เป็นฉันทลักษณ์ ๔ บาท บาทหนึ่ง ๘ พยางค์ มีลหุและครุสลับกัน และมีสัมผัสคือ พยางค์ท้ายบาทที่หนึ่งรับกับพยางค์ท้ายบาทที่สี่คู่หนึ่ง และพยางค์ท้ายบาทที่สองรับกับพยางค์ท้ายบาทที่สามอีกคู่หนึ่ง และทรงมีความเห็นว่า ลักษณะเช่นนี้จัดเป็นฉันทลักษณ์ชนิดใหม่ที่ดี ทรงให้ชื่อว่า “สยามรัตนฉันท” ดังรูปแบบต่อไปนี้

สยามรัตนฉันทที่ ๘

๑	๒	๑	๒	๑	๒	๑	๒
	๑	๒	๑	๒	๑	๒	๑
		๑	๒	๑	๒	๑	๒
			๑	๒	๑	๒	๑

◎ อโห อโห ชโย สยาม

วิลาสวรรจรัสจรัญ

ประเทศะไทยอุทัยพิบูลย์

อุกฤษฏะเลิศประเสริฐนาม ฯ

◎ อโห ชโย จะให้ถวาย

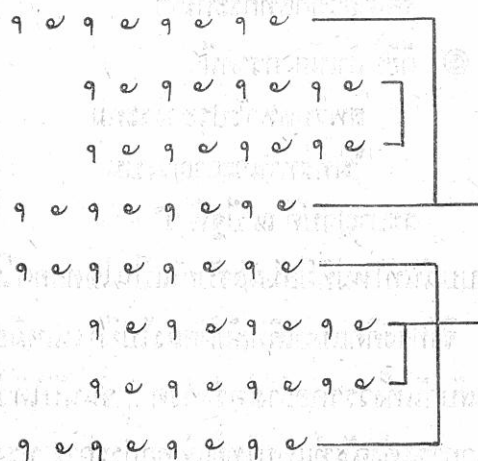
นราธิเบศประเทศะไทย

พระเกียรติคุณล้นพระคุณกำไร

มหากษัตริย์สวัสดิ์ถวาย ฯ

ต่อมาทรงพิจารณาเห็นว่า ธรรมเนียมที่ที่คุ้นหูต้องมีสัมผัสรับกันเป็นโช่ตลอดไป
ทุกบท ซึ่งสยามรัตนฉันทไม่มี มีแต่สัมผัสเช่นเดียวกับแบบฉันทภาษาอังกฤษ ไม่มีร้อยบท
หน้าให้คล้องกับบทหลัง พระองค์จึงทรงเพิ่มสัมผัสระหว่างบทขึ้นอีก โดยให้พยางค์ท้ายบาทที่
สี่เป็นสัมผัสส่ง แล้วมีสัมผัสรับในบาทหน้าให้คล้องกัน ทำให้มีลักษณะเป็นฉันทที่เข้ากับควม
นิยมแบบไทยๆ ยิ่งขึ้น ทรงให้ชื่อว่า “สยามวิเชียรฉันท” ดังรูปแบบต่อไปนี้

สยามวิเชียรฉันท ๙

- กุมารไทยโฉนจะหลง
จะลืมนรินทะป็นประชา
สยามะรัฐอุปติมา
ก็เหตุด่านาจพระราชวงศ์ ฯ

- วิชาวิบุลย์กรณจะเรียน
อุสาห์จะเกิดประเสริฐประสงค์
ประเทศจะงามสยามจะยง
จะสุกวิเศษก็เหตุนเพราะเพียร ฯ

๑๐ อโห ฤๅจะกรุณา

อโห ฤๅจะอ่านจะเขียน

วิชาจะเทียบจะเปรียบวิเชียร

วิเชียรก็ชุบสุวิชา ฯ

หลังจากนั้นท่านได้ทรงนำ “สยามวิเชียรฉันท” นี้ไปเผยแพร่ใน สามกรุง ถึงความว่า

๑๑ ประการนี้พระศรีสนม

ประทับประคองล่องรูถิ

ผจงจะให้หทัยดี

ธกลายวิตกสทกระหม ฯ

๑๒ ถิ่นสำเนียงศราคนิ

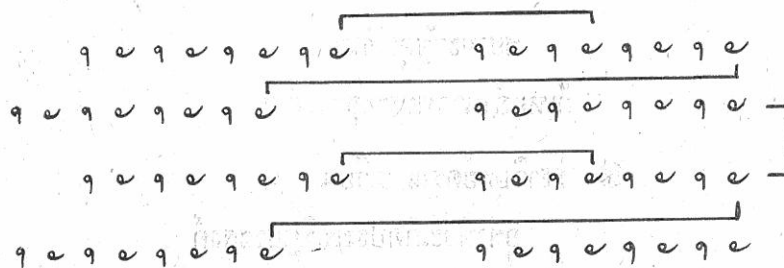
สพริบสพรั่งประดังระคม

ไผทสท้านจะลาญระบม

ระบณวิบัติ ณ บัฏพี ฯ

ถึงแม้จะได้ทรงประดิษฐ์แบบฉันทใหม่ที่มีสัมผัสรับกันเป็นโซ่ตลอดไปทุกบทแล้วก็ตาม พระองค์
ยังทรงอยากจะลองต่อไป จึงทรงคิดแบบเติมสัมผัสลงไปอีกจนเหมือนกับกลอนแปด แต่เป็น
กลอนแปดที่บังคับหลักรุสลับกันทั้งวรรคอย่างเคร่งครัด จนนับได้ว่าเป็นฉันทสมบูรณแบบซึ่ง
มีลักษณะครบถ้วนตามแนวการแต่งฉันทแบบไทยแท้ทุกประการ ทรงให้ชื่อว่า “สยามมณีฉันท”
ดังนี้

สยามมณีฉันท ๘

๑พระราชวรรังษีเธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, สามกรุง (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์, ๒๕๐๕),

๑๑ ชโยสยาม ณ ยามจะรุ่ง	สยามครุณจะเร็วเจริญ
ณ กรวจะเรียนก็เพียรจะเพียร	ฤไกรจะเกินสยามครุณ ฯ
๑๒ กุมารไทยเอนจะหลง	จะลืมนพระองค์ทรงสกุล
สยามะรัฐอุปถัมภ์เพราะบุญ	พระเชษฐพระคุณพระราชวงศ์ ฯ
๑๓ ครุณสยามมิกร้ามอุสาห์	หทัยจะหาวิชาประสงค์
ประเทศจะงามสยามจะยง	จะมั่นจะคงก็เหตุวิชา ฯ
๑๔ ชโยสยามอร่ามโอ	ครุณจะโตะตะเตบศิลา
สยามจะอยู่มีรัฐรา	กระเถืองวิชาวิชัยชโย ฯ

จะเห็นได้ว่า กำเนิดของฉันท์แบบใหม่ซึ่งดัดแปลงมาจากฉันท์ภาษาอังกฤษที่พระราชวรพงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณทรงนำมาเป็นแนวทางแต่งฉันท์ไทย เพื่อให้นักเรียนร้องในวันงานประจำปีของโรงเรียนวชิราวุธนั้นสามารถพัฒนาขึ้นเป็นชุด “แก้วสยาม” ได้ เริ่มจากการที่มีสัมผัสเช่นเดียวกับแบบอังกฤษ ไม่ร้อยบทร้องให้คล้องกับบทหลัง ชื่อสยามรัตนฉันท์ ต่อมาเติมสัมผัสร้อยบทร้องให้คล้องกับบทหลังเพื่อให้ถูกหูคนไทยมากยิ่งขึ้น ชื่อสยามวิเชียรฉันท์ จนถึงที่สุดเพิ่มสัมผัสเข้าไปอีกจนเหมือนกับกลอนแปด แต่บังคับหลุครเคร่งครัด ชื่อสยามมณีฉันท์ เป็นครบชุด “แก้วสยาม” ดังกล่าว

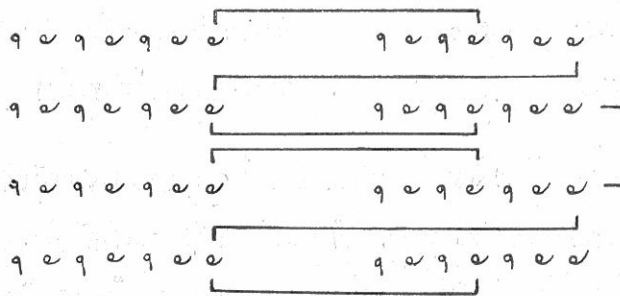
๔. เลียนจังหวะเสี่ยงจากธรรมชาติ

กวีที่คิดประดิษฐ์แบบฉันท์โดยอาศัยเลียนจังหวะเสี่ยงจากธรรมชาติคือ สุภร ผลชีวิน อักษรศาสตร์บัณฑิตจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใช้นามปากกาว่า “แสงกรานต์” มีผลงานทางกวีนิพนธ์มากพอสมควร งานที่สร้างชื่อเสียงอย่างสูงยิ่งให้แก่ผู้แต่ง ได้แก่ เนื้อร้องเพลงมหาจุฬาลงกรณ์ โดยแต่งร่วมกับท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิ์คฤณ ณ อยุธยา และโคลงสั้นเรื่องรามายณะ สุภร ผลชีวิน ได้ประดิษฐ์แบบฉันท์ขึ้นใหม่ ๒ ชนิด ได้แก่ มุกตึงคานาฉันท์ และเปชันนาทฉันท์

๑ พระราชวรพงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ, “กลอนแล่นกกลอน” ใน *สามเรื่องเอกของ น.ม.ส.* โดย น.ม.ส. (นามแฝง) (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า ๑๑๗-๑๒๒.

มูทิงกนาทฉันที่ ๑๔

มูทิงกนาท หมายถึงเสียงตะโพน (มูทิงค์เป็นศัพท์บาลี แปลว่ากลองสองหน้าหรือตะโพน) สุกร ผลชีวิตได้คิดประดิษฐ์ฉันทันขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘ เนื่องจากไถยอินจันหะเสียงตะโพนที่ประกอบกรำโพนที่หมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดลพบุรีตอนฤดูหนาวถึง “ปะโตน ปะโตน ปะโตนโตน” ยิ่งฟังยิ่งน่าสนใจ จึงนำจังหวะดังกล่าวมาสร้างเป็นรูปแบบฉันทันให้ชื่อว่า “มูทิงกนาท” ดังนี้

● ณ วันบุหลันอร่ามเหลือง
บุรุษสตรีก็เกรียวกราว

● ปะโตน ปะโตน ปะโตนโตน
ยุคลกรสมรไกว

● อนงค์ขยับเขยื้อนหนี
สมรสลักระมัทธา

● ปะโตน ปะโตน ปะโตนโตน
ยุไบบุรุษและนุชลง

● พระจันทร์กระจ่างโพลมทน
มูทิงกนาทประนังกร

เปชนนาทฉันที่ ๑๖

เปชนนาท หมายถึงเสียงกรก่ำกรำ (เปชนเป็นศัพท์สันสกฤต แปลว่าการทำหรือการปั่น) สุกร ผลชีวิตได้ประดิษฐ์ฉันทันขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๘๑ เมื่อครั้งไถยอินจันหะเสียง

ประกายประเทืองประเทพานาว
เพราะคราวจะร่ำระบำไทย

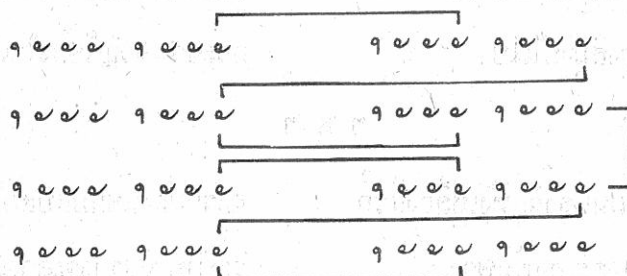
อนงค์ลีโอนสะเอาจว
พินิจวิไลละลานตา

บุรุษระวีระร่ำร่ำหา
ยะกนกัษาระห่มวง

สำเนียงตะโพนนะพิษสง
สนามจ่านางจะนาคร

นิกรชนสโมสร
สะกัปเถอะผ่อนฤทัยเพลิน

ครกตำข้าวที่จังหวัดเพชรบูรณ์ในยามค่ำตั้ง “ตะแล็กแท็กแท็ก ตะแล็กแท็กแท็ก” ฟังดูสนุก
รื่นเริงดี จึงนำจังหวะเสียงนั้นมาสร้างเป็นรูปแบบฉันทให้ชื่อว่า “เปชนาบท” ดังนี้

● ณ ยามสายัณห์ตะวันยอัยต่ำ
ตะแล็กแท็กแท็กจะเหลกแล้วพ่อ

● บุรุษรอกที่สตรีเร่งเท้า
กระต๊องตำข้าวก็กราวเสียงไกล

● พระจันทร์พลันพราวสะกาวฟ้าด่อง
วิเวกแคนหวานประสานเสียงดี

● พระจันทร์มีตมิดประชิดนุชพลาง
นขานวลน้องก็จ้องจิกลง

● ตะแล็กแท็กแท็ก ตะแล็กแท็กแท็ก
เอ๊ะเหลกแล้วหรือละมือเล็กกัน

● ประเทเหินคเหิน้อยและเมื่อยล้าหาย
ตะโพนตึงทั้งโจะตึงตึงเท่ง

● ดนุหนึ่งนึกตริตริกในใจ

ผีพลาดท้วงเกิดประเสริฐสรรเสริญ

เถอะเร่งเท้าตำจะค่ำแล้วหนอ

กระต๊องเขารอจะขอรับไป

บุรุษยั่วเย้ากระเช้าเสียงใส

สนุกน้ำใจสมัยราตรี

สำเนียงนวลน้องสรวงเรอयी

บุรุษสตรีก็ร่วมร่วม

จุมูกถูกปรางระหว่างเอี้ยวองค์

ประสิทธิ์พิชสงบุรุษสุดศัลย์

กระต๊องเจียนแตกกระแตกเท้าสั่น

สนุกสุขพลันสนั่นเสียงเพลง

สลบเสียงชายและหญิงบรรเลง

ระริกแคนเร่งระเร่เร่งเพลน

ประพันธ์ฉันทใหม่เถอะได้บังเอิญ

เสนอปราชญ์เชิญวินิจจยฉันท

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ เสรี กาญจนโรมันต์ นิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขต
บางแสน วิชาเอกภาษาไทย ได้นำเปชนาบทฉันทไปแต่งเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์อัครา
ลายสือไทยฉบับหอมดอกมะพร้าว ดังนี้

ระบำใบข้าว

◎ ถูฝุ่นมานานภาฉ่ำขึ้น เกอะเร้งริบตีนและกินจับไถ
ณ ท้องถิ่นทุ่งสีม่วงมันไป แะชวนขวัญใจมะไวเถิดเรา

ว ล ฯ

◎ ถูฝุ่นแล้งก็แห้งเหลืองแรก กระร่วมลงแขกบ่แปลกใจท่วง
มะมาเถิดเหวชะเอ๋ยพุ่มพวง ระบำบวงสรวงจะล่องเลยบาง
◎ ผิมีคนบ้อะหาเห็นข้าว ชีทำอ้อฉนวนะเจ้าสายสาบ
พวงราคาชะค่าเท่าฟาง มีกินข้าวบ้างก็ช่างหัวมัน^๑

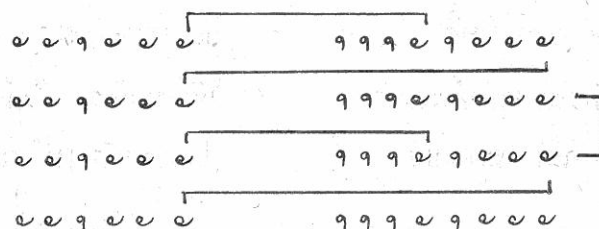
๕. กล่าวสรรเสริญบุคคล

มีกวีหลายคนที่คิดประดิษฐ์ฉันทลักษณ์รูปแบบใหม่ๆ ขึ้นมาโดยการนำชื่อของผู้ที่ตนเคารพนับถืออย่างยิ่งมาตั้งเป็นชื่อฉันทลักษณ์ของตนด้วยอาจถือว่าเป็นมงคลนาม หรือเพื่อจะได้มีโอกาสกล่าวคำยกย่อง เชิดชู เทิดทูน หรือกล่าวเยินยอในคุณความดี ตลอดจนกล่าวคำชมด้วยความนิยมพอใจก็ได้ เป็นต้นว่า พันโทสุจิต ศิกษมัต อักษรศาสตรบัณฑิตจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใช้นามปากกาว่า “สีกสวัสดิ” ได้ประดิษฐ์ฉันทลักษณ์ขึ้นไว้แบบหนึ่งชื่อว่า “พิบูลรชนีฉันท” เพื่อกล่าวสรรเสริญเยินยอจอมพลแปลก พิบูลสงคราม เนื่องในงานวันเกิดสมัยท่านเรืองอำนาจครั้งแรก ฉันทลักษณ์ที่สร้างขึ้นในลักษณะนี้ขณะนั้นยังมีอีก ๒-๓ ชนิด แต่ไม่มีผู้ใดสนใจ^๒ จนกระทั่งถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่สองยุติลงใหม่ๆ นางสาวจิรา จันทรานันท์นักวิจัยได้นำพิบูลรชนีฉันทไปแต่งเผยแพร่ในนามปากกา “จิราจันทร์” ดังนี้

^๑ กระแส มลายากรณ์, วรรณคดีเปรียบเทียบเบื้องต้น พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญธรรม, ๒๕๒๒), หน้า ๔๑.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐.

พิบูลชนันท์ ๑๔

๑. ไอ้องค์พระทรงสมญา

ไทยสามัคคีภักธร

๒. แสงสุริยจรัญจำรัส

แสงโสมชะโลมแหล่งสรรพ

๓. แสงแดดสัแผดอาภา

แสงเดือนนิย้อยย่น

๔. ไบบุญพระคุณราชา

ส่องฟ้าส่งถาวร

๕. โสมสุริยประมุลมวแสง

แห่งองค์พระทรงราตรี

๖. แม่สุริยจะสูญสิ้นแสง

แสงศักดิ์พระจักร์เบญ-

“ปียมหาจุฬาลงกรณ์”

ททยเทิดพระเลิศเลอธรรม

รพิประภัสสรก็เพียงกลางวัน

ภพอร่ามก็ยามกลางคืน

รชนิมากี่ลาล้น

สุริยมากี่ลาลับจ

“ปียมหาจุฬาลงกรณ์”

รุจิรจำทิวราตรี

รศมิแจ่มมีทศรัศมี

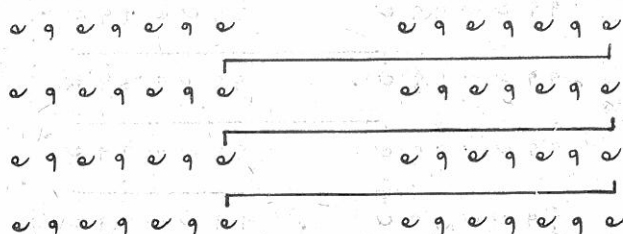
รุจิโรจน์ประโมทย์ร่มเย็น

และศศิแลงมีลำพาเพ็ญ

จกษัตริย์จรัสอาภิน

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ถวัลย์ มงคลรัตน์ ได้ประดิษฐ์ขึ้นชื่อ “ภูมิพลอดุลยเดชฉันท” โดยได้รับพระบรมราชานุญาต ดังนี้

ภูมิพลอดุลยเดชฉันท ๑๔

รวมปฐมพระจักรีวงศ์
เบญจมงคลจักรีวงศ์
คือพระเนาวมงคลพระนาม
ครบนำเฉลิมพระชนมม์

วีระทรงบำราบอมิตร
ปิยะราชผนิตสยาม
ไท้พระภักทะ “ภูมิพลฯ”
ปกประชาพิเศษพิชัย

๕ ธันวาคม ๒๕๑๕

แต่ก่อนหน้า^๕คือระหว่างวันที่ ๙-๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕ สมเด็จพระบรมราชินีนาถเอลิซาเบธ
ที่ ๒ เสด็จเยือนเมืองไทย ถวัลย์ มงคลรัตน์ ก็ได้แต่งฉันทันท์อีกรูปแบบหนึ่งเพื่อถวายใน
โอกาสนั้นด้วย ดังนี้

สสมย์ไทยประชาชาติประหลาดเมื่อ	“เทมส์” สมักรเื่อสมาน “เจ้าพระยา” ญาทิ
“เอลิซาเบธ” พระราชินีนาถ	พร้อมพระสามี “ฟิลิปส์” แลกุมารี
ปางประพาสมิตรประเทศสู่สยามสี่-	มามหามิตรสนิทม่งผดุงไม-
ตรีทิวสนธิสัมพันธ์กระสันไซรั	แต่ปฐมปาง “พระจอมเกล้าฯ” “พระวิคตอ-
เรีย” เสนอนามสยาม “พี” พระนางต่อ	ถ้อยสนิท “น้อง” สมองราชไมตรี

นอกจากนี้ ถวัลย์ มงคลรัตน์ ยังได้ประดิษฐ์ฉันทันท์ ขึ้นใหม่อีก ๑ แบบให้ชื่อว่า
“วชิราโสมสวลีฉันทันท์” ดังนี้

วชิราโสมสวลีฉันทันท์ ๑๔

๑ ๑ ๒ ๒ ๑ ๑ ๒	๑ ๑ ๒ ๒ ๑ ๑ ๒
๑ ๑ ๒ ๒ ๑ ๑ ๒	๑ ๑ ๒ ๒ ๑ ๑ ๒
๑ ๑ ๒ ๒ ๑ ๑ ๒	๑ ๑ ๒ ๒ ๑ ๑ ๒
๑ ๑ ๒ ๒ ๑ ๑ ๒	๑ ๑ ๒ ๒ ๑ ๑ ๒

๖. แต่งถวายพระพรกษัตริย์

แบบฉันทที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้แต่งถวายพระพรกษัตริย์นี้ ศักดิ์ศรี แยมันดดา
ได้ประดิษฐ์ขึ้น ๒ แบบ เมื่อประมาณ ๓๐ ปีมาแล้ว ใช้แต่งทูลเกล้าฯ ถวายพระพรพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันในฐานะที่ทรงทำหน้าที่เป็นโฆษกในบางโอกาสเมื่อครั้งทรง
เสด็จสถานวิทยุกระจายเสียง อ.ส. ขึ้นใหม่ ๆ ดังนี้

ฉันทกานตฉันทที่ ๑๕

๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑

● เสียงไถละเวสกับจับจิต

ปานเสียงสรวลค์ประทานส่งมา

● เสียงใด ณ วิชชชอกอากาศ

อ.ส. เสนอสนองนำคน

● เสียงนั้นแหละคือสรวลค์ภาษา

เป็นมิ่งและขวัญประคองชีวี

● โฆษกประเสริฐประกาศสำเนียง

เป็นที่ตระหนักประจักษ์ในจิต

เสนาะนิตยระรินอุรา

ณ ประชานิกรชน

สิริวาทวิสูตรวิมล

มณเฑาะฏลวิถิ

จะพาสราญฤดี

ชนคานตีสุขสถิต

สุรเสียงธำมฤต

ชนทวมิเวไนจะชม

สุรยกานตฉันทที่ ๑๖

๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑

◎ อ้า! ในทิวา ณ ฉนำใหม่
ขอเชิญพระไกรรตโนคม

◎ จุ่งได้ประสาทศิริพรให้
ยีนยง ณ ชีวนิรันดร

◎ แม่ทรงประสงค์พระกมลปอง
จุ่งได้สฤงษวิสวัสดิ์

ศุภพิสัยกิติบรม

สรณะมิ่งประชานิกร

ธนิรภัยเกษมบวร

กฤษณาและเมทินี

สกลผอง ณ บัรุษี

เฉพาะ ธ หวัง ณ นิจกาล^๑

สำหรับ “ภูมิพลอดุลยเดชฉันท” นั้นย่อมสามารถนำมาแต่งถวายพระพรกษัตริย์ได้เช่นกัน

๗. เปรียบความกับฤดู

กวีที่คิดประดิษฐ์แบบฉันทโดยคิดเปรียบความกับฤดู คือ *กมทวน คันธนู* จะเห็นได้จากฉันทที่ชื่อว่า “เหมันตดิเรกฉันท” เดิมฉันทที่มีชื่อเกี่ยวกับฤดูอันเป็นที่รู้จักกันทั่วไปคือ วรรณคดีฉันท เป็นฉันทที่มีทำนองลีลาสละสลวย เหมาะสำหรับพรรณนาสิ่งสวยงาม เช่น ชมความงามของหญิง ชมธรรมชาติ และชมบ้านเมือง เป็นต้น^๒ ซึ่งชวนให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังรู้สึกไพเราะซาบซึ้งในใจ เป็นฉันทที่มีชื่อเหมาะกับฤดูใบไม้ผลิหรือวรรณคดีฉันทกล่าวส่วนเหมันตดิเรกฉันท เป็นฉันทที่มีทำนองลีลาน่าหวาดกลัว คร้ามเกรงภัย หดหู่เหี่ยวไม่ขึ้นบาน เมื่อเปรียบกับฤดูหนาวหรือเหมันตฤดูแล้วก็นับว่าเป็นฉันทที่มีชื่อเหมาะกับฤดูตามที่ *กมทวน คันธนู* คิดประดิษฐ์แบบขึ้นขึ้นนี้ทีเดียว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เหมันตดิเรกฉันท ๑๕

๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑

^๑ ศักดิ์ศรี เข้มมัดดา, *อักษรศาสตร์* : ๑๔-๑๕.

^๒ ประจักษ์ ประกาศิตยากร, *ร้อยกรอง* (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๒๕). หน้า ๑๕.

บัตถกปรภาวิทกนน้อย	กัถลยลละลิวะยาน
หนึเงอุบาทว์ทมิฬมาร	กระเซอะมาพนาพนม
เสียงกลั่นสะอื้นอุทกหลัง	คุจคลั่งระทวยระทม
ยอทั้งำตระหง่านผิวจะลุ่ม	และทะลาย ณ พื้นนภางค์
อภรรณีกวีปโยค	ทวิโสภบจิตจาง
สามแม่กระโทยวิจลกราง	จลกรวญกระครั่นกระกริม
กรันยามเยเยือกดินเยเยียบ	คตเงียบสงก้งงิม
แตกอับขระอำสลดทิม	ทุรโยค ณ สนธยา ^๑

เมื่อพิจารณาประติษฐานการทางรูปแบบของฉันท์เท่าที่ปรากฏจะสังเกตเห็นว่า นับแต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงริเริ่มตัดแปลงคณะของแบบฉันท์เดิม ทำให้เพิ่มความไพเราะยิ่งขึ้นแล้ว จากนั้นมาได้มีกวีไทยอีกหลายท่านสามารถคิดประติษฐานรูปแบบฉันท์เพิ่มขึ้นจากแบบแผนเดิมที่แปลงมาจากฉันท์มคธ จำนวนทั้งสิ้น ๑๐๘ แบบได้โดยอาศัยแนวคิดต่าง ๆ เช่น ผสมชื่อและคณะของแบบฉันท์เดิม นำรูปแบบมาจากฉันท์ภาษาอังกฤษ เลียนจังหวะเสียงจากธรรมชาติ กล่าวสรรเสริญบุคคล แต่งถวายพระพรกษัตริย์ และเปรียบเทียบความกบฏ ทำให้ได้ฉันท์รูปแบบใหม่ตามแนวการแต่งฉันท์แบบไทยแท้ที่ยังคงยึดสัมผัสเป็นเครื่องบารุงเสียงให้ไพเราะ ในขณะเดียวกันก็ทำให้ได้ฉันท์ที่มีเนื้อความลึกซึ้งกินใจ สนุกสนานรื่นเริงเร้าใจ หรือหฤโศก เหมาะสมกับรูปแบบของฉันท์แต่ละประเภทเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นจึงอาจจะกล่าวได้ว่า การแต่งฉันท์นั้น “ไม่มีความน่ากลัว” อย่างที่คิดเกรงกันไปเองแต่อย่างใด จึงน่าจะมีความกล้าที่จะคิดแต่งฉันท์รูปแบบใหม่ขึ้นมาให้มีลีลาเหมาะสมสอดคล้องกับความรู้สึกของไทย ๆ ด้วยการเริ่มสร้างหรือปลุกนิสัยให้มีประติษฐานการเกิดขึ้นในตนเองที่กล่าวไว้แล้วในตอนต้นเพื่อพัฒนาการแต่งฉันท์ให้เจริญยิ่งขึ้น

เปลื้อง ณ นครกล่าวว่า อาจารย์น่าจะหาวิธีสนับสนุนเสริมสร้างนิสัยทางประติษฐานการให้แก่นิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยอันเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอย่างยิ่งที่นิสิตนักศึกษาควรมี

^๑คมทวน กันธน, *บนถนนและทางผ่าน* (กรุงเทพมหานคร : ดอกหญ้า, ๒๕๒๖), หน้า ๒๑.

ความเป็นคนต้นคิด ก็สามารถคิดอะไรได้เอง และต้องเชื่อปัญญาตนเองด้วย^๑ อีกทั้ง
 กรมหลวง กัณธุได้ขอร้องคนร่วมสมัยว่า อย่าติดอยู่กับกรอบที่ยึดมั่นกันมาโดยเพียงแต่พยายาม
 แต่งให้คล้ายของเดิมที่นิยมว่าไพเราะเท่านั้น เพราะจะทำให้วงกวีวรรณหยุดนิ่ง โดยเฉพาะอย่าง
 ยิงเรื่องการแต่งฉันท ถ้าผู้ใดอยู่ในฐานะที่พอจะทำได้ควรสานต่อไป สำหรับกรมหลวง กัณธุ
 เองนั้นชั้นอาสาทำสิ่งพ้นสมัยเหล่านี้ และจะพยายามแต่งอย่างสุดฝีมือโดยจะไม่ให้ด้อยไปกว่า-
 โบราณกาลให้จงได้^๒

อย่างไรก็ตามใคร่ขอสนับสนุนพระคำรัสของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิ-
 พงศ์ประพันธ์ที่ได้ยกมากล่าวข้างต้นแล้วว่า “การแต่งฉันทสมควรได้รับการส่งเสริมอย่างยิ่ง
 เพราะคำฉันทเป็นวิธีประพันธ์ที่สามารถแสดงความรู้สึกซึ่งได้อย่างดีที่สุด” ทั้งนี้ นอกจากจะเป็น
 การส่งเสริมกวีไทยให้รุ่งเรืองยิ่งขึ้นแล้ว ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม
 ของชาติทั้งด้านฉันทศาสตร์และฉันทศิลป์อีกทางหนึ่ง

^๑เปลื้อง ณ นคร, “ถนนการประพันธ์”, โลกหนังสือ : ๔.

^๒กรมหลวง กัณธุ, นาฏกรรมบนลานกว้าง, หน้าคำแถลง.